

Naturvetarnas synpunkter på betänkandet Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige (SOU 2018:78)

Bakgrund

Utredningen lämnar ett antal förslag som syftar till att öka Sveriges attraktionskraft som kunskapsnation och studiedestination. Genom att attrahera duktiga studenter, doktorander, lärare, forskare och andra anställda till svenska universitet och högskolor kan kvaliteten på utbildningen och forskningen stärkas.

Utredningen föreslår bland annat förändringar som berör kännedomen om Sverige som kunskapsnation, samordning av myndigheter, avgiftsskyldighet, migrationsrättsliga aspekter, stipendier för finansiering av tredjelandsstudenter och studentinflytande.

Om Naturvetarna

Naturvetarna är fackförbundet för akademiker inom naturvetenskap. Våra 33 000 medlemmar arbetar inom livsvetenskaperna, miljö, jord, skog, de fysiska vetenskaperna, matematik och informationsteknologi. Av dessa arbetar närmare 4 300 med vetenskaplig forskning och utveckling. Omkring 4 900 är anställda, varav 900 är doktorander och ytterligare 1 900 studerar inom akademien. Drygt en fjärdedel av medlemmarna har disputerat. Naturvetarna är kontaktförbund för Karolinska Institutet och Sveriges lantbruksuniversitet samt de flesta statliga forskningsfinansiärer.

Naturvetarnas synpunkter

Naturvetarna delar många av utredningens utgångspunkter och slutsatser när det gäller att öka Sveriges attraktivitet inom högre utbildning och forskning. Naturvetarna är övertygade om att för att Sverige ska ha en hög attraktionskraft som studie- och kunskapsnation behövs internationellt konkurrenskraftiga löner och arbetsvillkor för forskande och undervisande personal i Sverige.

Vidare krävs likabehandling mellan svensk och utländsk personal, de måste leva och arbeta under samma villkor och inte delas upp i ett A- och ett B-lag. Exempelvis har utländska postdoktorer med stipendiefinansiering ofta mycket sämre villkor än sina svenska kollegor.

Stapling av tidsbegränsade anställningar måste upphöra. Tidsbegränsade anställningar inom högskolan överanvänds idag på många håll på ett sätt som inte är förenligt med lagstiftningens syfte. Med de möjligheter som finns att tidsbegränsa anställningar inom högskolesektorn (doktorand, postdoktor, meriteringsanställning, allmän visstid, vikariat) kan en person ha tidsbegränsade anställningar i 14 år. Det är inte ovanligt bland våra medlemmar att de får sin första tillsvidareanställning efter att de fyllt 40 år. Våra medlemmar med utländsk bakgrund har generellt svårare att få en tillsvidareanställning, och attraktiviteten att satsa på en forskarkarriär i Sverige är i många fall låg, även bland de som doktorerar i Sverige.

Naturvetarna anser att lönenivåerna liksom friheten att välja forskningsprojekt måste öka vilket bland annat kräver ökade basanslag i absoluta och relativa termer.

Sveriges attraktionskraft ska bygga på kvalitet i den egna utbildningen och forskningen vilket kräver dels tillräcklig finansiering, dels fullgod autonomi för lärosätena, samt i synnerhet för den forskande och undervisande personalen.

3.6.1 Samverkande myndigheter får ett uttalat uppdrag att bedriva internationell omvärldsanalys

Utredningens förslag: Universitets- och högskolerådet, Universitetskanslersämbetet, Svenska institutet, Vinnova och Vetenskapsrådet får i uppdrag att stödja internationaliseringen av svensk forskning, högre utbildning och forskningsnära innovation genom en kontinuerlig, internationellt orienterad omvärldsbevakning och omvärldsanalys. Uppdraget förs in i respektive myndighets instruktion. Myndigheterna tillförs sammanlagt fem miljoner kronor per år för uppdraget.

Naturvetarna tillstyrker förslaget.

3.6.2 En utvecklad och stärkt utlandsorganisation

Utredningens förslag:

- En utvecklad utlandsorganisation bygger primärt på nuvarande innovations- och forskningskontor.
- Innovations- och forskningskontorens uppdrag justeras så att relevansen för svenska universitet och högskolor ökar.
- Dialogen mellan kontoren och universitet och högskolor stärks och institutionaliseras.
- Sambandet med en Sverigebaserad omvärldsanalys tydliggörs.
- Innovations- och forskningskontorens bemanning utökas så att kontoren kan omfatta två utsända och minst två lokalanställda. Verksamheten tillförs därför 30 miljoner kronor per år.
- Efter en utvärdering övervägs frågan om huvudmannskapet för innovations- och forskningskontoren i förhållande till behovet av nära samarbete med organisationens avnämare.

Naturvetarna tillstyrker förslaget.

3.6.3 Svenska institutet informerar om Sverige som kunskapsnation

Utredningens förslag: Förordningen med instruktion för Svenska institutet ändras så att det framgår att institutet ska informera om Sverige som kunskapsnation i utlandet. Uppdraget innebär att Svenska institutet i samverkan med universitet och högskolor, forskningsfinansiärer och andra statliga myndigheter ska informera om svensk högre utbildning, forskning och innovation samt marknadsföra svensk högre utbildning i andra länder. Uppdraget ska genomföras i dialog med den av utredningen föreslagna plattformen för internationalisering. Vidare ges Svenska institutet i uppdrag att skapa ett program för

svenska forsknings- och högre utbildningsambassadörer. För uppdragen ökar Svenska institutets anslag med 10 miljoner kronor per år.

Naturvetarna tillstyrker förslaget. Naturvetarna anser att svenska styrkeområden behöver synliggöras och att marknadsföringen av Sverige som kunskapsnation behöver intensifieras. Ökade insatser för att marknadsföra enskilda utbildningar liksom den svenska högskolan i stort krävs.

3.6.4 Svenska institutets uppdrag att öka kännedomen om Sverige som studiedestination utökas

Utredningens förslag: Svenska institutets uppdrag att främja och marknadsföra Sverige som studiedestination förstärks. Myndigheten bör tillföras 10 miljoner kronor för uppgiften.

Utredningens bedömning: Lärosätena bör överväga om en andel av studieavgifterna kan användas för lärosätessammansatt marknadsföring, exempelvis inom Svenska institutet.

Naturvetarna tillstyrker förslaget.

3.6.8 Stärkt samordning inom Regeringskansliet

Utredningens förslag: Regeringskansliets styrgrupp för innovations- och forskningskontoren får i uppdrag att samordna Regeringskansliets övriga insatser för främjande av Sverige som kunskapsnation.

Utbildningsdepartementet, Vetenskapsrådet och representanter för universitet och högskolor ingår i Nämnden för Sverige-främjande i utlandet.

Naturvetarna tillstyrker förslaget. En högre grad av samordning är eftersträfvansvärd.

4.4 En struktur för samordning etableras

Utredningens förslag: Svenska institutet, Universitetskanslersämbetet, Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Vinnova får i uppdrag att inrätta en plattform för internationalisering för samordning av frågor som påverkar internationalisering inom högre utbildning, forskning och forskningsnära innovation. Regeringen utser myndighetscheferna för Svenska institutet, Universitetskanslersämbetet, Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet, Vinnova, en representant för övriga forskningsfinansiärer samt två representanter för lärosätena att utgöra en styrgrupp för plattformen. Uppdraget för styrgruppen är att gemensamt utforma och leda arbetet i plattformen för internationalisering

Arbetet i plattformen för internationalisering kan organiseras i flera olika grupperingar, där myndigheter, organisationer och representanter för studenter kan medverka. Universitets- och högskolerådet får i uppdrag att upprätta en sekretariatsfunktion för styrgruppen med bidrag från övriga myndigheter i styrgruppen. Myndigheterna tillförs 3 miljoner kronor för denna uppgift. Plattformen för internationalisering ersätter verksamheten inom det

nuvarande Forum för internationalisering. Det nuvarande IntSam föreslås ingå i strukturen. Frågor som gäller samarbete inom EU bör primärt inte ingå i arbetet, men synergier med EU:s program ska eftersträvas.

Naturvetarna tillstyrker förslaget.

5.5 Ett närmare partnerskap mellan lärosäten och arbetslivsföreträdare

Utredningens rekommendationer:

- Lärosätena tar ett större ansvar för att öka utländska studenters kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället.
- Lärosätena arrangerar sina engelskspråkiga utbildningsprogram så att de innehåller moment av praktik eller annan arbetslivsanknytning.
- Lärosäten och arbetslivsföreträdare samarbetar närmare i partnerskap om enskilda utbildningsprogram i syfte att skapa praktikmöjligheter eller mentorskap för utländska studenter.

Naturvetarna instämmer i rekommendationerna under förutsättning att i kontakter med arbetslivet ingår kontakter med båda parterna på arbetsmarknaden; arbetsgivare och fackförbund. En god arbetslivsanknytning inför studievalet och under studierna anser *Naturvetarna* är av stor vikt och kan bli en konkurrensfördel för Sverige.

6.6.1 Snabbare handläggning och tidigare besked

Utredningens förslag: Utlänningsförordningen ändras så att universitet och högskolor kan certifieras för bedömningar av utlänningars avsikt att studera i Sverige inför Migrationsverkets beslut om uppehållstillstånd för studier. Migrationsverket bemyndigas att besluta om certifiering av universitet och högskolor för bedömning av studieavsikt. Ett system för certifiering av universitet och högskolor utvecklas vid Migrationsverket.

Efter utvärdering av de förslagna förordningsändringarna initierar regeringen en utredning om certifiering av universitet och högskolor för mer generell hantering av ansökningar om uppehållstillstånd för studier och forskning samt arbetstillstånd.

Utredningens rekommendationer:

- Universitet och högskolor utvecklar riktlinjer för att säkerställa en antagningsverksamhet i samklang med migrationsprocessen.
- Migrationsverket förstärker och vidareutvecklar arbetet med att förkorta handläggningstiderna för såväl studenter och doktorander som anställda.
- Migrationsverket ser över och ändrar den nuvarande tremånadersgränsen för banktillgodohavanden vid förstagsansökningar.

Naturvetarna delar utredningens rekommendationer. *Naturvetarna* anser utöver dessa att en mer skyndsam hantering avseende uppehållstillstånd för forskarutbildade är nödvändig. Migrationsverket bör förenkla processen för ansökan om permanent uppehållstillstånd för de som bedrivit forskarstudier i Sverige, förslagsvis genom att samla dessa ansökningar hos

kvalificerade handläggare som har tillräcklig kunskap om forskarutbildningen. Intentionen med lagändringen 2014 var att dessa forskarutbildade skulle kunna stanna i Sverige och bidra både till innovation, forskning och tillväxt.

Naturvetarna föreslår upprättandet av en specialiserad enhet på migrationsverket som hanterar ansökningar från forskare som avser att arbeta på svenska lärosäten och inom svenskt näringsliv och som framgent bör innefatta även specialister till privat sektor. Medlemmar framför återkommande att enskilda handläggare inte har erfarenhet eller kompetens att handlägga deras ärende då det är något helt nytt för dem och att beslut kan bero på vilken handläggare man får och att handläggningstider blir långa då handläggare måste söka svar internt. Istället för att denna process ska präglas av slumpmässighet och rättsosäkerhet vore det mycket välkommet med en specialiserad enhet för dessa ansökningar vilka faller under egna regler, är relativt komplexa och vilkas kunskaper och arbete är högt efterfrågade av det svenska samhället.

6.6.2 Underlättad informationsöverföring

Utredningens förslag: Förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor ändras så att uppgifter från ett lärosätes studieregister ska få lämnas ut till Migrationsverket på medium för automatiserad behandling om uppgifterna behövs för hantering av uppehållstillstånd för studier.

Utredningens rekommendation: Lärosätena säkerställer rutiner som innebär att Migrationsverket informeras omgående om en student har avbrutit sina studier.

Naturvetarna tillstyrker förslaget och instämmer i rekommendationen.

6.6.3 Förbättrade villkor för doktorander

Utredningens förslag: Regeringen ser över möjligheten att förbättra villkoren för utländska doktorander som genomför en del av sin forskarutbildning i Sverige (gästdoktorander) att få uppehållstillstånd.

Utredningens rekommendationer: Migrationsverket och lärosätena fördjupar sin dialog beträffande doktorander från tredjeland för att åstadkomma smidigare processer för uppehållstillstånd.

Migrationsverket tydliggör sin praxis kring kraven för statusbyte för personer som befinner sig i Sverige med annan grund för uppehållstillstånd och som söker uppehållstillstånd för studier på forskarnivå.

Naturvetarna tillstyrker förslaget och instämmer i rekommendationerna.

7.4.3 Full kostnadstäckning bör fortsätta att gälla som princip för prissättningen

Utredningens rekommendationer: Universitet och högskolor fastställer principer för full kostnadstäckning av studieavgifter. Universitet och högskolor redovisar tydligt för sökande och studenter vad som ingår i studieavgiften.

Naturvetarna instämmer i rekommendationerna.

9.4.4 Utredningens rekommendationer till lärosätena

Utredningens rekommendationer: För att stärka studentinflytandet för inresande studenter kan universitet och högskolor:

- tillsammans med studentkårerna utveckla formerna för inresande studenters inflytande,
- aktivt informera inresande studenter om studentinflytandets möjligheter och studentkårernas verksamhet, både före studenternas ankomst till Sverige och vid introduktionen till studierna men även under studietiden,
- verka för ökade möjligheter för engelsktalande studenter att ta sig an uppdrag som studentrepresentant och förtydliga villkoren för deltagande i olika forum liksom möjligheterna till språkstöd,
- erbjuda studentkårerna stöd i översättningen av deras styrdokument såsom stadga, verksamhetsplan och policydokument, och
- tydliggöra förväntningar på och villkor för kårernas åtaganden om stöd till inresande studenter.

Naturvetarna instämmer i rekommendationerna. Inflytandet för studenter men också doktorander och postdoktorer behöver stärkas.

9.4.5 Utredningens rekommendationer till myndigheter

Utredningens rekommendationer: Svenska institutet och Universitets- och högskolerådet bör informera om studentinflytandets roll och möjligheter i de kanaler som riktar sig till blivande studenter.

Universitets- och högskolerådet bör beakta behovet av att inkludera sådana termer som används av studentkårerna inom arbetet med studentinflytande i rådets svensk-engelska ordlista.

Naturvetarna instämmer i rekommendationerna.

Övrigt

Bilaterala utbyten lärosäten emellan anser vi bör främjas genom mobilitetsstödjande program. Goda och effektiva internationaliseringsprojekt har ofta växt fram organiskt. Bilaterala utbyten borgar för långsiktig kvalitet och ömsesidig nytta.

Naturvetarna anser också att ett samlat ansökningsförfarande för statliga stipendier bör inrättas.

Naturvetarna anser vidare att bostadsbristen på många orter försvårar rekrytering av såväl studenter som anställda, större möjlighet för lärosätena till andrahandsuthyrning skulle underlätta situationen.

NATURVETARNA

Per Klingbjer
Förbundsdirektör

Tobias Lundquist
Utredare